

Bells i vells records del professor Ramon Reig

Carles Bastons

Quan em van demanar si jo podia –o volia– col·laborar amb unes planes en l'homenatge a Ramon Reig i Corominas amb motiu del centenari del seu naixement, em sorprengué i m'agafà una mica fora de joc. Primer, perquè jo no sabia que enguany entrem en l'esmentat centenari del professor-pintor, i segon perquè em podia ser difícil refrescar la memòria per recordar vivències de fa quasi cinquanta anys.

En una altra ocasió (*La vida i l'obra d'Eduard Rodeja i Galter*, Figueres, 1996) ja em va tocar fer aquest esforç de memòria per recordar un altre professor de l'IES Ramon Muntaner que, casualment, pertanyia també al mateix departament didàctic, el de dibuix: em refereixo al professor Eduard Rodeja i Galter (1896-1963).

L'encàrrec d'ara se'm presenta difícil, per no dir compromès, però bonic alhora. Em resulta costós separar el vessant docent de Ramon Reig de l'amistat que l'unia al meu pare (a més, ho foren les respectives mullers), també professor del centre, i per tant company de claustre, i sobretot de la meva amistat empordanesa amb els seus fills Maria Blanca i Carles. A més, amb el meu pare compartiren durant uns anys la gestió directiva del centre: en Ramon Reig com a director (ho fou del 20-III-1939 al 30-IV-1955) i en Joan Bastons com a secretari. Crec recordar que ambdós deixaren el càrrec alhora.

He triat a posta per al títol dos adjectius que em sembla que sintetitzen perfectament el sentit d'aquest article evocador. Per

un costat, són records antics, llunyans, vells, que arrenquen de mitjan segle XX, per la qual cosa a vegades poden presentar alguna inexactitud, i per l'altre, reviu, actualitzar, moments de l'època d'estudiant de secundària sempre és reconfortant i gratificant, bonic, bell, sobretot quan un ja viu l'edat madura, plenament adulta i la jubilació apareix en un horitzó no gaire llunyà.

En aquella època, la del batxillerat de sis anys més preuniversitari (reduït ara tot, dissortadament a... dos anys) inclosos un examen d'ingrés (acostumava a presidir-lo Ramon Reig, com a director), i dues revàlides, el dibuix s'impartia al batxillerat elemental a primer i segon curs (l'artístic) i tercer (el lineal o geomètric) i al batxillerat superior a cinquè. Als dos primers cursos vaig tenir el professor Eduard Rodeja i a tercer el professor Ramon Reig; en ambdós casos en una aula anomenada de dibuix (per cert, força espaiosa i amb taules adients) situada a l'esquerra de la porta principal d'entrada de l'institut i no gaire lluny de la porteria, ara diríem de la consergeria. Segons em comentà l'Eduard Puig ja no existeix aquesta aula (probablement per un altre aspecte negatiu més de l'ESO: la necessitat de recuperar espai en un edifici que ha quedat petit) però, malgrat tot, en memòria de Ramon Reig es col·locarà una placa amb una inscripció commemorativa. També vull assenyalar que en l'assignatura de dibuix treballàvem amb material elaborat pels mateixos professors de la matèria, anomenat, si mal no recordo, en uns casos «Compendio

Reig amb el claustre de professors de l'institut Ramon Muntaner de Figueres, als anys quaranta.

de dibujo lineal y artístico Ramón Reig/Eduardo Rodeja» i en d'altres «Dibujo geométrico Ramón Reig/Eduardo Rodeja».

Sempre, a l'inici de curs, com passa encara avui, tots els alumnes estàvem encuriolats per conèixer el tarannà de cada professor. La figura de Ramon Reig m'era particularment familiar a mi perquè, a banda de veure'l tot sovint a l'institut, el tractava a casa meua quan venia per despatxar assumptes oficials i/o burocràtics amb el meu pare i també a casa seva quan jo anava a jugar amb el seu fill. Malgrat tot, la impressió del primer dia encara la recordo, vagament: una persona seriosa, que despertava alhora respecte i confiança. *No sé per quin motiu, d'aquests a vegades inescrutables, regalimava bonhomia, rectitud i valors ètics i estètics.* No cal dir que a mesura que avançava el curs descobríem en ell una gran professionalitat, un gran domini de la matèria i molta pedagogia: en definitiva, un professor amb ja moltes hores de vol, amb molta experiència, que gaudia ensenyant i que en molts moments es detectava també la seva sensibilitat d'artista, de melòman, de persona diletant, i a més no faltava mai a classe i era molt puntual. I, dit sigui de passada, érem tots molt puntuals també a la sortida, perquè el conserge començava el seu ritual d'avisar del canvi de classe per l'aula de dibuix, amb la coneguda i clàssica frase: «Señor profesor, es la hora».

També recordo que part de la seva metodologia consistia a anar passant taula per taula per comprovar com dibuixàvem i també, cal dir-ho, com ens desenvolupàvem amb el plomí, la tinta xinesa, l'esquadra, el regle, el cartipàs, el compàs i altres estris; i una altra cosa, poc habitual diria en els professors de dibuix: la primera part de la classe, atès que el dibuix que fèiem era el geomètric i per tant proper a la geometria (avui en diríem tècnic) preguntava a classe tot fent-nos sortir a la pissarra, per aplicar i demostrar quasi més coneixements de geometria que de dibuix *sensu stricto*. I heus ací que em ve ara al cap una primera anècdota, per a mi negativa, però que no tinc cap mena de rubor a manifestar-la i d'eleva-la a categoria, segons la terminologia orsiana. Una de les vegades vaig ser jo l'alumne triat per

sortir a la pissarra i em demanà, textualment, en castellà: «divide un ángulo recto en tres partes iguales con la máxima precisión», i jo, vailet de dotze anys (alumne de tercer de batxillerat, 6è d'EGB, primer d'ESO ara) se m'ofuscà la ment, o potser el dia abans no ho vaig repassar, o per la raó que fos, però la qüestió és que no vaig saber realitzar aquest exercici tan senzill, i ell, amb tota naturalitat, em digué lacònicament: «Siéntate», i apuntà un zero en la seva llibreta, qualificació que m'arribà com a nota en el butlletí del segon trimestre. Crec que això l'honora, li agraeixo perquè m'esperonà a no caure més en aquests paranys, i dic que l'honora perquè va actuar amb tota honestetat per damunt de qualsevol consideració subjectiva d'amistat. Vull afegir també que gràcies al meu esforç i potser també a la seva bonhomia, de la qual ja he parlat, el trimestre següent em va posar un deu, per la qual cosa, unit a la primera nota em quedà al final de curs un notable.

I una altra anècdota, en aquest cas més asèptica, és que, ultra anar fent els models del seu quadern de dibuix ens va encarregar que féssim un plànol de la casa o del pis on vivíem. I com que casa meua era prou gran, amb moltes dependències, vaig estar dos caps de setmana per traçar el plànol, tot treballant nit i dia amb la coneguda –i a vegades, empipadora– tinta xinesa, plomins i tremps de diferent gruix per fer les parets mestres, els envans, les portes, etc. a una escala que ell prèviament ens havia assenyalat. Tot plegat com si fóssim ja arquitectes o aparelladors. En aquells dies hagués desitjat viure en un pis petit de molt poques habitacions. Encara guardo aquest plànol com un dels treballs del meu batxillerat.

També recordo que corregia les làmines que li presentàvem amb certa rapidesa i en cada una hi posava un qualificació numèrica, que m'imagino que ell passava a la seva llibreta de notes, i em sembla recordar –això ja no ho tinc tan clar, però– que ens feia de tant en tant algun examen, cosa que ens semblava lògica, atès que les làmines podien ser retocades a casa pels nostres pares, germans grans, altres parents o, fins i tot, amics.

Vílafant, de Ramon Reig, 1957

Crec que era un professor just, amb qualificacions normals, amb tendència a certa benevolència ben entesa, sense caure en falsos paternalismes, però exigent i seriós amb el dia a dia, tal com vaig poder comprovar jo mateix, segons he explicat més amunt.

Com a persona vestia elegant, anava sempre molt ben mudat i això en aquella època feia que el valoréssim encara més; era senzill de tracte, podria dir -i ho vull dir-, ara amb la meva perspectiva docent i des del meu estatus de catedràtic, que no li van pujar mai els fums ni com a director del primer centre d'ensenyament de la ciutat ni com a catedràtic ni com a pintor. Tan aviat se'l veia xerrant amb el conserge com amb els companys, i puc dir que al llarg de tot el temps que el vaig tractar mai li vaig notar cap mena de severitat ni de petulància i sí cert sentit de l'humor. A vegades, fins i tot jugava amb nosaltres a futbol en el pati de l'institut, cosa que no feien altres professors més joves. I això em porta a parlar d'un altre tret de la seva activitat docent: la modernitat. Era un professor modern, amb esperit de l'humor, com he dit, dintre i fora de l'aula, que comprenia els problemes i les inquietuds dels joves i dels adolescents. Tenia allò que avui diríem ull psicològic. Intueixo que també tenia una altra cosa bona: quan sortia de l'institut, sabia desconnectar per poder-se dedicar a la família, a les amistats i a dues altres activitats innates en la seva personalitat: la música i, sobretot, la pintura, feta que altres companys glossen en sengles articles en aquest mateix número de la *Revista de Girona*.

I lògicament en parlar de Ramon Reig (el senyor Reig, li dèiem nosaltres, els alumnes) com a professor de dibuix de l'únic institut de Figueres els anys cinquanta és parlar del centre i de la resta de professorat. De la vida interna de l'institut només vull evocar, encara que sigui amb un breu esment, la manera de celebrar el 7 de març la festivitat de Sant Tomàs (patró, com se sap, del col·lectiu de professorat i d'estudiants d'ensenyament secundari i universitari), avui perduda, dissortadament, no tant ja pel valor religiós, sinó per les connotacions civiolúdiques que suposava, almenys per a la comunitat educativa de l'institut de

Figueres: dos, tres o quatre dies sense activitat docent, competicions esportives, sardanes, festivals, desfilada pels carrers de la ciutat d'una cavalcada amb carrosses ben guarnides i al·legòriques, actuacions de la tuna, teatre, cinema, dinar, sopars, balls, etc. Quant al professorat, era company de claustre de persones que han contribuït com ell a fer dia a dia, curs a curs, la història de l'institut Ramon Muntaner. En aquesta llista no vull incloure, per raons òbvies, el meu pare, que fou durant més de dues dècades (1944-1965, any de la seva jubilació) professor de filosofia i llengua espanyola, i una pila d'anys també secretari, però sí un seguit de persones el nom de les quals va estretament associat al de Ramon Reig per a tots el figuerencs i empordanesos de soca-rel: entre d'altres, els docents J. M. Álvarez, A. Compte, J. M. Cuadras, L. Cuesta, X. Fages, J. Guillamet, J. Pujol, E. Rodeja, D. Riera, J. Santaló, J. Serra, i els capellans, també professors, M. Ayats, J. Bosch, J. M. Cardelús, J. M. Guinard, J. Llauro, M. Pujol, sense oblidar la coneguda administrativa Guillermina Nebot i el conserge senyor Medina (o el bidell que hi tenia casa, el senyor Cesáreo), ultra els professors més forasters que més o menys arrelaren (uns més que d'altres), com José Amengual, Josep Anglada, Àngels Cardona, Ernesto Carratalà, Joan Casulleras, Mn. Joan Costa, Pilar del Pozo, Francesca Llorens, Eduardo Nagore, J. Niubó, Serafín Pazos, Antoni Pla, Carmina Pleyán, Roser Pujades, José Soriano, Adela Urmeneta, Josep Vives, Luis Yrache, o els qui ja coincidiren o succeïren els anterior i, per tant, pertanyen a una etapa posterior, com Dolors Condom, Eduard Cuéllar, Roser Cros, Carmen García Blanco, Alejandro Lansac, Neus Llovera, Consuelo Serra, Isabel-Clara Simó, Joan Vaqué, Elvira Vinaixa... per esmentar només alguns dels noms que ara em vénen a la memòria.

I no vull acabar aquest article de sincer homenatge personal a un dels professors d'institut en el qual m'he emmirallat sempre sense repetir la crida que feia en el treball dedicat al professor Rodeja (*Petit homenatge personal a l'IES Ramon Muntaner de Figueres i en particular al professor Eduard Rodeja: unes cales*

Camí de Vilabertran, de Ramon Reig, 1943.

històriques). Tant de bo alguna persona s'animi a historiar l'institut Ramon Muntaner (ja ho han fet d'altres instituts: J. Vicens Vives de Girona, Jaume Balmes de Barcelona, Martí i Franqués de Tarragona, Màrius Torres de Lleida i d'altres de fora de Catalunya), un dels més antics de casa nostra i de tot de l'Estat espanyol. Aquesta història ha de comptar indiscutiblement, com a capítol important, amb l'aportació dels anys de director i de catedràtic de dibuix de Ramon Reig i Corominas, nascut a Manila l'any 1903 i que morí a Figueres als seixanta anys.

I a més, tot sortint de l'àmbit estrictament docent, qui no pot pensar –això sí, una mica tocat per la tramuntana– que un bon dia el senyor Reig, dut també per una de les muses inspiradores que tant el visitaven, en una de les múltiples i freqüents tertúlies en què participava en el seu nombrós i selecte cercle d'amistats (advocats, arquitectes, artistes, comerciants, empresaris, enginyers, escriptors, intel·lectuals, llibreters, metges, periodistes, professors, etc.) no llançà, no suggerí una idea, després comentada en els despatxos de la respectives direccions o, potser millor, tot passejant per la Rambla, amb el bon amic Ramon Guardiola, mestre i advocat, esdevingut més tard alcalde de la ciutat, però aleshores director de l'escola preparatòria ubicada en unes aules del primer pis de l'institut, la possibilitat de dedicar un museu (dit sigui de passada, no s'oblidi que Reig fou un dels creadors del Museu de l'Empordà, amb seu inicial en el mateix edifici de l'institut) a Salvador Dalí, un dels seus amics, com ho eren també els escriptors Carles Fages de Climent i Josep Pla, els pintors Federico Lloveras, José Martínez Lozano, Jaume Roca i Delpech i Evarist Vallès, el periodista Manuel Brunet, col·laborador de *Destino*, i tanta i tanta altra gent anònima de la ciutat, de la comarca (Vilabertran, Cadaqués), de la província (Girona, Tossa), de Catalunya (Barcelona, Centelles) i, fins i tot, de la resta de l'Estat (Burgos, ciutat que fou la seva primera destinació oficial com a catedràtic; Madrid, on es relacionava amb els membres de l'Acadèmia de Bellas Artes de San Fernando).

Per cloure ja, i amb la perspectiva que dóna l'inexorable pas del temps, a banda d'aquests vells i bells records que el centenari del seu naixement m'han fet reviscolar, vull aprofitar aquesta ocasió per agrair-li pòstumament i públicament no ja el dibuix que vaig aprendre del seu mestratge sinó també la sensibilitat estètica i gust per la creació artística que sabia transmetre als deixebles, i permeteu-me que per finalitzar entri en un terreny més personal, més entranyable: li agraeixo l'hospitalitat de casa seva, l'amistat dels seus fills i un parell de quadres, a més d'una petita pintura, signada i dedicada, feta espontàniament i generosa quan li vaig demanar, als meus deu anys, un autògraf. Tot plegat ho conservo com autèntiques obres mestres –una aquarel·la, un oli i l'esmentada pintura–, com a penyora i record permanent i viu d'una persona bona en l'ampli sentit de la paraula, i d'un autèntic i emblemàtic mestre del pinzell i de l'ensenyament i de l'aprenentatge del dibuix, com una de tantes matèries o assignatures dels estudis de secundària, aquesta sortosament sempre fixa en tots els plans d'estudi que jo he conegut com a alumne i com a docent amb trenta cinc anys de servei.

Carles Bastons i Vivanco és exalumne de l'IES Ramon Muntaner (1954-1962) i catedràtic de l'IES Jaume Balmes.

Reig a la Miranda de Llançà.

